

Norsk enighet om det norske

MARIANNE TAKLE - Førsteamanuensis ved Nasjonalbiblioteket

Kronikk i Aftenposten 27.06.06

<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1367902.ece>

FRAVÆR AV DEBATT.

Norge bygger sin nye lov om statsborgerskap på at barn får samme nasjonalitet som foreldrene, og at det er vanskelig å være borger i mer enn ett land. Det gjør Norge til et av de mest restriktive land i Vesten.

Bare norsk

I det siste har det vært en debatt om statsborgerskapets betydning. Den ble utløst av Carl I. Hagens mistenkeliggjøring av tidligere UDI-direktør Manuela Ramin Osmundsen på grunn av hennes franske statsborgerskap. Aftenposten har på lederplass etterlyst en ny, grunnleggende gjennomgang av muligheten for å åpne for dobbelt statsborgerskap. Det er underlig at en slik diskusjon dukker opp nå. Det er ett år siden en ny statsborgerskapslov ble vedtatt 10. juni 2005. Loven trer i kraft 1. september i år. Forut for lovvedtaket ble spørsmålet utredet i seks år. Det var i denne perioden en slik debatt skulle ha vært ført, for da kunne den ha fått virkning. Men en slik debatt ville utfordret den norske enigheten om det nasjonale. Denne enigheten førte til at heller ikke de politiske partiene under behandlingen var i stand til å føre en prinsipiell debatt om de viktige spørsmålene man tar stilling til når man vedtar en slik lov.

Etnisitet mot rettigheter.

Statsborgerskapet handler om hvem som skal slippes inn i eller utelukkes fra det nasjonale politiske fellesskapet. I lover som regulerer statsborgerskap finner vi en motsetning mellom to hovedprinsipper: en etnisk og kulturell forståelse av politisk fellesskap, og en rettighetsbasert tankegang. Dette blir synlig særlig i to spørsmål. Det ene spørsmålet er om man bare aksepterer ett statsborgerskap eller åpner for at man kan ha flere. Det andre spørsmålet er om statsborgerskapet skal gis på grunnlag av slektskap, slik at barn får det samme statsborgerskapet som sine foreldre ved fødsel (nedstammingsprinsippet), eller om man legger vekt på at alle som er født og/eller bor på et gitt territorium skal være med i det politiske fellesskapet (territorialprinsippet). I den nye norske loven vil man ha ett statsborgerskap, samtidig som man bygger på nedstammingsprinsippet. Kombinasjonen av ett statsborgerskap og nedstamming viser at norsk lov bygger på prinsippet om at etnisitet og kultur danner grunnlaget for det politiske fellesskapet.

Ett statsborgerskap.

Den nye loven viderefører den gamle lovens prinsipp om ett statsborgerskap. Men selv om loven fra 1950 bare aksepterer ett statsborgerskap, har Norge i praksis åpnet for dobbelt statsborgerskap i lang tid. Administrasjonen har ikke kontrollert om en søker er løst fra sitt andre statsborgerskap etter å ha blitt innvilget det norske. Sammen med den nye loven skal kontrollen styrkes, og målet er at den økte kontrollen skal føre til færrest mulig unntak fra prinsippet om ett statsborgerskap. I den nye loven fjernes dagens ordning med at en søker som er fylt 18 år og som har bodd ti år i Norge, får statsborgerskap ved å sende en melding. Etter den nye loven må alle søke, og alle vurderes. En slik innstramning står i motsetning til den løsningen vi finner i de fleste vesteuropeiske land, og land som Australia, Canada og USA.

Dobbelt statsborgerskap.

Under lovbehandlingen i Stortinget var det bare SV som ønsket å akseptere dobbelt statsborgerskap. Dette skjedde selv om flertallet i statsborgerskapsutvalget gikk inn for dobbelt statsborgerskap (NOU 2000: 32). Den daværende borgerlige regjeringen skjøv flertallet til side og bygde sin proposisjon på et mindretall på én person i statsborgerskapsutvalget. 20 av 24 høringsinstanser gikk inn for dobbelt statsborgerskap. De fire instansene som bare aksepterte ett statsborgerskap, var Justisdepartementet og tre politimyndigheter. Arbeiderpartiet hang seg på den borgerlige regjeringens argumentasjon. Både den borgerlige regjeringen og Arbeiderpartiet begrunnet ønsket om å opprettholde prinsippet om ett statsborgerskap ut fra diplomati, verneplikt, sikkerhet og stemmerett. Med disse argumentene sådde de tvil om lojaliteten til personer med dobbelt statsborgerskap. Ved bare å akseptere ett statsborgerskap ønsket partiene å opprettholde et skarpt skille mellom de som er inne og de som er ute. Med dagens innvandring er det mange som ikke passer inn i slike enten/eller-kategorier.

Nedstammingsprinsippet.

Den nye statsborgerskapsloven skal fortsatt bygge på nedstammingsprinsippet. Det betyr at barn som blir født i Norge av utenlandske foreldre, ikke blir norske statsborgere. De kan søke om det som 12-åringer, men må da si fra seg sitt andre statsborgerskap. Dette kan være vanskelig, både fordi barnet kanskje ikke vil bryte sine bånd, og fordi mange land ikke vil løse dem fra statsborgerskapet. Hvis barna ikke kan få dobbelt statsborgerskap, og ikke kan eller vil gi opp sitt tidligere statsborgerskap, vil statusen som utlending gå i arv i generasjoner. Alle partiene på Stortinget var enige om å holde fast ved et nedstammingsbasert fellesskap. Dette står i motsetning til tankegangen i land som USA og Canada, der de følger territorialprinsippet. Storbritannia, Nederland, Frankrike og Tyskland praktiserer en blanding av nedstammingsprinsippet og territorialprinsippet. Kombinasjonen av nedstammingsprinsippet og ett statsborgerskap plasserer Norge blant de mest restriktive landene.

Flere rettigheter.

Selv om den nye loven vil føre til en mer restriktiv politikk når det gjelder dobbelt statsborgerskap, vil den gi dem som søker og oppfyller vilkårene, rett til statsborgerskap. Dette betyr at man går bort fra en ordning med vage kriterier, der praksisen bygger på en blanding av skjønn og forskrifter. I motsetning til den gamle loven inneholder den nye en fullstendig oppregning av de relevante vilkårene. Ingen av partiene i Stortinget var imot å innføre en lovfestet rett til statsborgerskap, men det var uenighet om noen av vilkårene. Med den nye lovens krav om botid, alder, vandel, identitet, sikkerhet og lignende er den på linje med andre vestlige liberale demokratier.

Styrking av kulturelle markører.

Hovedtendensen i Europa de senere år er å forlate en etnisk/kulturell nasjonsoppfatning, til fordel for en oppfatning som bygger på en kombinasjon av rettigheter og kultur. Den nye norske loven innfører et krav om å gjennomføre et 300 timers introduksjonskurs, hvor 50 av timene omfatter norsk samfunnskunnskap. Loven har ingen krav om at søkerne må akseptere grunnprinsippene i en demokratisk rettsstat. Stortinget innførte derimot en frivillig seremoni for å markere nye borgeres lojalitet, men denne er ikke en del av selve loven. Denne seremonien, som ikke har noen rettslig betydning så lenge den er frivillig, fikk mer oppmerksomhet enn hele lovgivningsprosessen til sammen. Dette var en avsporing. Den norske offentligheten konsentrerte seg om å diskutere et symbol.

Ingen prinsipiell debatt.

Antagelig er det den partipolitiske enigheten om nedstammingsprinsippet, og nei til dobbelt statsborgerskap blant alle partier med unntak av SV, som står i veien for en fruktbar debatt om statsborgerskap i Norge. Hverken partiene imellom eller i pressen blir de prinsipielle spørsmålene man faktisk tar stilling til når man vedtar en ny statsborgerskapslov, belyst. Disse spørsmålene må opp på bordet hvis den norske debatten skal holde tritt med en utvikling hvor mennesker faktisk har tilknytning flere steder samtidig.